

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN
uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

E. R. Postma, Eindhoven

Over traditie gesproken

(II Tim. 3 : 14, 15)

Jong geleerd . . .

Ergens in Klein-Azië, Lystra in Lycaonië (Hand. 16 : 1 v.v.), trouwde een joods meisje – Eunice – met een griekse jongen. Een gemengd huwelijk: de plaatselijke rabbi zal er niet blij mee zijn geweest. Zeker niet toen er na verloop van tijd een jongetje werd geboren: Timotheos – eer de Heer, lof aan God. Een mooie naam – maar het jongetje werd niet besneden. Zijn vader – de Griek – won.

Maar de moeder won óók: samen met grootmoeder Loïs onderwees zij hem in de heilige Schriften. Samen leerden zij hem lezen en schrijven – zo klein hij was: „van kindsbeen af”. Zij beschikten niet over Hoogeveens leesplankje en bijbehorend rond doosje met rode en zwarte letters. Zij hadden wel ander lesmateriaal: op de „schoolbank” van Timotheüs legden zij „de heilige Schriften” neer. Schriften – maar tegelijk ook letters (zoals in „literatuur” de litera – letter – nog meeklinkt). Lettertakens: alef, beth, gimel – het abc. Letter voor letter, woord voor woord leerde hij spellen uit Gods lesboek.

„Wat ik u heden gebied, zal in uw hart zijn, gij zult het uw kinderen inprenten” beval Mozes (Deut. 6 v.). En dat deden moeder Eunice en grootmoeder Loïs: zij graveerden de heilige Schriften in Timotheüs’ hart. „Hetgeen wij gehoord hebben en weten en onze vaders hebben verteld, dat willen wij voor onze kinderen niet verhehlen; wij willen vertellen aan het volgend geslacht des HEREN roemrijke daden, zijn kracht en de wonderen die hij gewrocht heeft” (Ps. 78 : 3, 4). Wat een stof voor de les! Deze psalm was die beide vrouwen op het lijf geschreven. Ze zongen hem niet alleen – ze deden er naar.

Catechisatie, onderricht in de heilige

Schriften, begint *thuis*. Wat zullen Eunice en Loïs er zelf ook veel van hebben opgestoken en hoe makkelijk konden ze er zo met elkaar over praten. Drie geslachten aan het werk met de heilige Schriften: over traditie, dóórgeven aan het volgend geslacht, gesproken!

Aanvullend onderwijs

Terug naar Timotheüs. Als Paulus eens in Lystra komt (Hand. 16 : 1 v.v.) horen we Lucas vertellen: „En zie, er was een zekere leerling (!) genaamd Timotheüs, de zoon van een gelovige joodse vrouw, maar (!) van een griekse vader, en hij stond goed bekend bij de broeders te Lystra en Iconium. Paulus wilde dat deze met hem zou gaan en hij nam hem tot zich en besneed hem ter wille van de Joden in die plaatsen, want iedereen wist dat zijn vader een Griek was.” Wat Timotheüs eigen vader niet wilde (laten) doen, dat deed Paulus. Paulus noemt hem niet voor niets zijn *kind* (II, 1 : 2; 2 : 1). Hij is aan de jongen verknocht.

Daar loopt de tweede lijn: van „vader” Paulus heeft hij ook les gehad. Niet van de professor uit de school van Gamaliël maar van de confessor, belijder, uit de school van Jezus Christus.

Eunice en Loïs brachten Timotheüs

Inhoud

- 125 Ds E. R. Postma,
Over traditie gesproken
- 126 Drs A. van der Dussen
Oefent U in de Godsvrucht
- 127 Drs H. Algra,
De 'vaderloze cultuur'
- 127 Ds J. Kranenburg,
Pastorale Notities
- 128 D. W. L. Milo,
Van wijnklas tot klokkenspel
- 130 Drs O. Mooiweer,
Boekbespreking
- 130 P.C. van Wijk,
Terloops . . .

in aanraking met de heilige Schriften: het Oude Testament was op schrift gesteld. Paulus had hem (verder) onderwezen in het onlosmakelijk ver-
volg daarvan – het Nieuwe Testament (II, 3 : 10a). Hij schrijft: „de gezonde woorden die gij van mij gehoord hebt (II, 1 : 13); de gezonde leer... het evangelie der heerlijkheid van den zaligen God, dat mij is toevertrouwd” (I, 1 : 10, 11). Het Nieuwe Testament stond nog niet (compleet) op schrift, maar „vader” Paulus gaf wat hem was toevertrouwd door aan Timotheüs.

Zielsblij was hij dat zijn kind „de goede belijdenis had afgelegd voor vele getuigen” (I, 6 : 12). Hij spoort hem aan: „Gij dan, mijn kind, wees krachtig in de genade in Christus Jezus, en wat gij van mij gehoord hebt onder vele getuigen, vertrouw dat toe aan vertrouwde mensen, die (op hun beurt – de derde schakel) bekwaam zullen zijn om ook (weer) anderen te onderrichten (II, 2 : 1, 2). Over traditie, doorgeven aan het volgend geslacht, gesproken!

Oefent U in de Godsvrucht

een pleidooi voor christelijke ascese

Een van de dingen die karakteristiek zijn voor evangelische christenen, is de aandacht die zij besteden aan het geestelijk leven. Zij brengen het niet alleen gemakkelijk ter sprake, maar maken er ook werk van. Velen van hen houden 's morgens vroeg een 'stille tijd', waarin zij zich door gebed en bijbellezing willen openstellen voor God. Zij maken gebruik van in boekjes aangereikte methodes, om zich toe te leggen op groei in het geloofsleven. Zij maken tijd voor lofprijzing in huiselijke kring en nemen geen gewichtige beslissingen, zonder onder bidden en vasten naar God te hebben opgezien.

Die zorgvuldige onderhouding van de omgang met God roept bij heel wat gereformeerden gevoelens van herkenning en waardering op. Anderen echter is deze innige vroomheid vreemd. Sterker nog: er zijn gereformeerde mensen die het irriteert, dat houden van 'stille tijd' en dat stelselmatige werken aan de beleving van het geloof. Zij vinden het al gauw 'zweverig' of 'overgeestelijk' en zien er in wezen het nut voor het christelijk leven niet van in. In dit en de komende nummers van Opbouw wil ik iets laten zien van de traditie van de christelijke ascese, omdat de 'oefening van de godsvrucht' daarin haar wortels heeft. Op die manier hoop ik enigszins op te helderen, waarom er vanuit de gereformeerde geloofsbeleving soms wat argwanend tegenaan wordt gekeken. Maar vooral wil ik ervoor pleiten ons vanuit die traditie te laten toerusten, zodat wij niet weerloos staan tegenover de verschraling van het geestelijk leven, die ons in deze tijd van sekularisatie meer bedreigt dan ooit tevoren.

Ascese

In I Timotheüs 4 : 7 staan de woorden waaraan het opschrift boven dit artikel is ontleend. Paulus gebruikt het woord 'oefenen' even later nog eens, wanneer hij de visie afwijst als zou men dichter bij God kunnen komen door zichzelf allerlei beperkingen op lichamelijk gebied op te leggen (vers 8; vgl. vers 3). Die oefening is van weinig nut; zij heeft meer met werken der wet te maken dan met het geloof. Dat betekent echter niet, dat het christelijk leven tot luiheid uitnodigt – integendeel. Op meer dan één plaats wordt in het Nieuwe Testament duidelijk dat de ware vroomheid om inspanningen, om *training* vraagt. In I Cor. 9 : 24 en 25 vergelijkt Paulus de gelovigen met atleten die hun zinnen om zo te zeggen op het Olympisch goud hebben gezet. Wat is de overeenkomst? Beide moeten zichzelf in alles beheer-

sen, dat wil zeggen zeer gedisciplineerd leven om het doel te bereiken! In II Petrus 1 : 6 is eveneens van zelfbeheersing sprake, nu in verband met de godsvrucht: tegenover de losbandigheid van de goddelozen (2 : 2, 7, 18) staat de discipline van de godvruchtigen (3 : 11, 14). Die bestaat daarin, dat zij weerstand bieden aan de begeerten die alleen maar verderf brengen in de wereld (1 : 4). Zie ook nog Romeinen 13 : 14 en Hand. 24 : 25, waar datzelfde woord 'zelfbeheersing' wordt weergegeven met 'ingetogenheid'.

Het is duidelijk dat de 'oefening in de godsvrucht' waartoe I Tim. 4 : 7 oproept, verwant is aan de gedisciplineerde levensstijl waarop de hierboven genoemde plaatsen aandringen. Denk maar aan II Tim. 2 : 22, waar Paulus tegen Timotheüs zegt: „Schuw de begeerten der jeugd en jaag naar gerechtigheid, naar trouw, naar liefde en vrede.” Daarbij moet bedacht worden, dat Paulus een leven in zelfbeheersing ten goede ziet komen aan de omgang met God. Te wijzen valt op I Cor. 7 : 5, waar de onthouding van de seksuele gemeenschap in dienst staat (en moet staan) van het gebed. Omgekeerd worden de gebeden belemmerd waar de lusten niet in toom worden gehouden, I Petrus 3 : 7. Vgl. 4 : 7: „Leid een sober leven om vrij te zijn voor gebed” (vertaling Groot Nieuws Bijbel). Natuurlijk moet hier ook het vasten genoemd worden, dat nooit een doel op zichzelf is maar altijd dient ter concentratie op de gebeden, vgl. bv. Hand. 14 : 23.

De oefening in de godsvrucht is dus meer dan alleen een gedisciplineerd omgaan met lusten en hartstochten; die zelfbeheersing heeft als doel, dat men zich kan toelagen op de omgang met God. Deze inspanning om ruimte te scheppen voor de toewijding aan de Here staat bekend als *ascese* – een van oorsprong Grieks woord dat... 'oefening' betekent! Het zal nu duidelijk zijn, waarom wij de evangelische broeder die 's morgens voor dag en dauw opstaat om zich te richten op gebed en bijbellezing, vanuit de traditie van de christelijke ascese mogen zien komen. Hij be-

dwingt immers zijn lust om nog drie kwartier op één oor te liggen, teneinde ernst te maken met zijn omgang met God! Alvorens in te gaan op de vraag, hoe deze ascese vanuit de bijbel beoordeeld moet worden, wil ik nu eerst enkele voorgangers van onze broeder de revue laten passeren. Ik begin bij de kluizenaars die zich in de vierde eeuw terugtrokken in de woestijn; vervolgens komt het begin van de kloostervorming aan de orde; daarna de ascese van de Moderne Devotie (Geert Grote, Thomas á Kempis) en tenslotte die van de Puriteinen in de zeventiende eeuw.

De woestijnvaders

Reeds in de beginjaren van de kerk zijn er mensen geweest, die getroffen waren door de intensiteit van de omgang met God waar sommige Schriftplaatsen op wijzen. Neem nu eens de opdracht van Paulus in I Thessalonicenzen 5 : 17:

Bidt zonder ophouden!

In de vierde eeuw na Christus trokken bepaalde christenen zich in de eenzaamheid terug, om aan dit woord van de apostel letterlijk te voldoen. Zij zochten naar een levensstijl, waarin het mogelijk was om zich permanent te wijden aan het gebed. Zij meenden die te vinden in de stilte van de onherbergzame wildernis: daar, ver verwijderd van het stedelijk gewoel, trachtten zij te komen tot de concentratie die in het gewone leven niet haalbaar was. Wij kennen deze kluizenaars als de 'woestijnvaders'.

Uiteraard bracht die levensstijl allerlei ontberingen met zich mee: het was een hard bestaan, ontdaan van alle comfort. Vaak droegen zij daaraan nog bij door zichzelf allerlei extra beperkingen op te leggen, zoals een langdurig vasten of een urenlang stilstaan onder het bidden. Op die manier streefden zij naar afsterfing van de wereldse geneugten. Van een van hen wordt verhaald, dat hij drie jaar lang een steen in zijn mond had gehouden, tot hij geleerd had te... zwijgen! Maar de ontberingen waren niet alleen van *lijfelijke* aard; de eenzaamheid riep ook aanzienlijke *psychische* spanningen op: men werd uitzonderlijk heftig gekonfronteerd met zichzelf, met zijn hartstochten, zijn aanvechtingen, zijn gedachten. Met een ongelooflijke krachtsinspanning vochten zij tegen alles wat hen van de dienst aan God afhield. Het is geen wonder dat zij die strijd ten diepste hebben ervaren als een worsteling met de duivel zelf, die zij zichtbaar aanwezig waanden. Opvallend is het grote accent dat zij legden op de *nederigheid*; veel oefeningen en gebeden hadden ten doel de geestelijke hoogmoed te breken.

In de geschriften die zij hebben nagelaten vinden wij de neerslag van deze geestelijke worsteling. Enerzijds is dat een merkwaardig relaas van een extreem doorgevoerde zelfbeheersing en een overspannen aandoende geestelijke strijd; anderzijds is daarin een kennis

Correctie

In „Opbouw” van 15-4-'88 (voorpagina) staat in de 1e kolom: ook Lea grijpt naar hetzelfde materiaal als Rachel.
Dat moet zijn: hetzelfde middel.

E. R. Postma

van de diepten van de menselijke ziel te vinden, die niet nalaat indruk te wekken. Ik geef van die wijsheid een enkel voorbeeld.

Er werd van een van de ouden verteld dat hij het volhield zeventig weken te vasten door maar eens per week te eten. Die oude vroeg aan God hem de betekenis te openbaren van een bepaalde bijbeltekst, maar God wilde dat niet doen. Toen zei hij tegen zichzelf: Moet je zien wat je allemaal gedaan hebt, en je schiet er niets mee op! Ik zal naar een van de broeders gaan en het hem vragen. Toen hij de deur uitgegaan was en die achter zich sloot, en net begon te lopen, kwam hem een engel van de Heer tegemoet die zei: „Die zeventig weken vasten hebben je niet dichterbij God gebracht; maar nu je jezelf vernederd hebt en het je broeder gaat vragen, word ik gestuurd om je de betekenis van die tekst te openbaren.” En toen hij de broeder die betekenis had uitgelegd, ging hij heen.

Protest tegen de verburgerlijking

Het behoeft geen betoog dat wij hier met een vorm van ascese te maken hebben, waarin men leek te hebben vergeten dat Paulus schreef over de nuttelosheid van de oefening van het lichaam. De 'woestijnvaders' staan met deze rigoreuze oefeningen wel heel ver van ons af. Toch moet hun optreden ons te denken geven. Zij hebben zich namelijk in groten getale in de woestijn teruggetrokken op het moment, dat het christelijk geloof in het Romeinse rijk zoiets als de staatsgodsdienst werd. De tijd van de vervolgingen was voorbij; het was zelfs aantrekkelijk geworden om tot het christendom over te gaan: voor bepaalde ambtelijke functies kwam je niet in aanmerking als je geen christen was. Het spreekt vanzelf dat daardoor het gevaar van verburgerlijking van het christelijk geloof levensgroot was en dat de diepte van het geestelijk leven gemakkelijk verloren kon gaan. De vlucht van de woestijnvaders, weg uit de beschaafde wereld, is dan ook op te vatten als het zoeken van een tegenwicht tegen een oppervlakkig christendom. De weg die zij kozen is ongetwijfeld hoogst zonderling; hun beweegredenen echter zijn zeer herkenbaar. Want is het inderdaad niet moeilijk om de oorspronkelijke radikaliteit van de navolging van Christus terug te vinden in een verburgerlijkte kerk?

H. Algra, Den Helder

De 'vaderloze cultuur'

In 1987 verscheen 'The postponed (= 'opgeschorte') generation' van de hand van Susan Littwin. Dit boek vormt een treffende illustratie van een samenleving die wel als de 'vaderloze cultuur' wordt aangeduid.

Littwin konstateert dat de huidige Amerikaanse jongeren 10 jaar later volwassen worden dan hun ouders. Zo wordt Jenny beschreven, die na het behalen van haar 'college degree' niet weet wat ze verder met haar leven zal doen. Pas 7 jaar later heeft ze enigszins een idee in welke richting ze verder zou willen. „Amerikaanse jongeren zijn bang om te kiezen, want een keuze impliceert beperking en verantwoordelijkheid roept angst op. Deze generatie is opgegroeid in een tijd waarin opvoeding en onderwijs niet voorbereidden op tegenslag en ongemak. Het gevolg is dat deze jongeren leven onder de druk van hun immens hoge verwachtingen en oneindige keuze-mogelijkheden en wachten op de perfectie: de ideale

man, de ideale baan, de ideale gemeenschap. Tien jaar voorbij de leeftijd waarop hun eigen ouders al een gezin en maatschappelijke verplichtingen hadden, zoekt een onzekere, verwarde en egocentrische generatie naar haar identiteit. Ze staan te treuzelen voor het buffet van inmiddels gelijkwaardige levensstijlen”.

De functie van vader en moeder

Bij de 'vaderloze cultuur' gaat het om een beschrijving van de samenleving in zijn algemeenheid. Toch is het – om dit beeld duidelijk te maken – nodig om op het nivo van het individuele gezin het verschil in functie van de vader en moeder te schetsen. De moeder geeft het

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

God troont op lofgezangen

Een paar jaar geleden maakten wij met een paar van onze kinderen een autotochtje. Achterin zat onze jongste kleindochter. Ze zal toen drie geweest zijn. Het duurde haar te lang en ze werd een beetje dreinerig. We kwamen langs een weiland met schapen en om haar af te leiden zei ik: „Kijk, Suzan, schaapjes”. Ze keek heel even opzij, alsof ze mij wilde controleren en zij toen: „Goed zo, opa!”. Waarom hebben we daar toen zo om gelachen? Omdat grote mensen de lofprijzing van een kind niet ernstig kunnen nemen. Zij kunnen het zich niet veroorloven, zich daardoor vereerd te voelen. Het is alleen maar potsierlijk als een turf van drie een oudere man prijst. Ik moest hieraan denken toen we onlangs op een

zondagochtend in de kerk een lofzang zongen. Dat het toch eigenlijk zo wonderlijk is dat de Here zich daarin kan verblijden.

Alle geschapen dingen mogen de Here loven, maar van de meeste dingen geldt dat ze dat alleen maar kunnen door hun bestaan. Zoals een brug uit het landschap oprijst en daardoor zijn maker prijst. Maar voor de mens komt daar wat bij.

Hij mag nadenken over God en zijn werken en dan mag hij daar een oordeel over hebben en hij mag dat vervolgens in lovende woorden gieten. En dan schiet de Here daarbij niet in de lach.

De bijbel zegt ons ook andere dingen, dingen die ons klein maken. Daar moeten wij onder buigen, heel diep. Maar wij zijn niet geschapen om dan maar diep in het stof gebogen te blijven liggen. Door schuldbesef

getroffen en geslagen. Wij worden daarna opgericht en uitgenodigd om het stof van het kleed te slaan en recht overeind op beide benen staande, de Here te prijzen. En dat neemt de Here God dan volstrekt ernstig.

We lezen zelfs dat Hij troont op de lofzangen van zijn volk. Hij zit er op als op een prachtige zetel. De Here God is vereerd. Daartoe zijn wij door God geschapen.

Het best gaat dat in de kerk. Omdat je alleen met alle heiligen de hoogte, diepte, lengte en breedte van Gods heil kunt doormeten. In je eentje slaag je daar nooit helemaal in en blijft het loflied je ook vaak in de keel steken. Maar in de kerk neem je elkaar mee.

Daarom kunnen we de kerkdienst ook maar het best staande beëindigen. Niet voorovergebogen in het stof, maar recht overeind. Met het hoofd omhoog. Niet hulpeloos maar schuldig. Maar gerechtvaardigd.

kind geborgenheid en liefde. Deze ervaring is nodig om het kind zich veilig te doen voelen in deze wereld en om vanuit die veilige basis ook in staat te zijn om de wereld te gaan verkennen. De vader geeft het kind erkenning, stimuleert het kind tot zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, maar stelt ook grenzen aan het kind. Deze zogenaamde basis-ervaringen zijn van fundamenteel belang voor de harmonieuze opbouw van de persoonlijkheid. De functies van vader en moeder moeten echter niet op een kunstmatige wijze uit elkaar worden getrokken en daardoor als elkaars tegenstellingen worden gezien. Ook een vader moet in staat zijn het kind geborgenheid te doen ervaren, evenals van de moeder verwacht mag worden dat zij het kind stimuleert tot het dragen van verantwoordelijkheden. (In zijn boek 'Het kind in gezin en samenleving' wijst Dr Crouchs er in dit verband op dat de meer letterlijke vertaling van de Herbreeuwse grondtekst van Psalm 103 vers 13 luidt: „Zoals een vader moederschtig is voor de kinderen, is Jaweh moederschtig voor wie Hem vrezen”).

Een 'vaderloze cultuur'

Wat wordt er bedoeld met de 'vaderloze cultuur?' Uitgaande van de rol van de vader die hiervoor werd beschreven kunnen we stellen dat er in de 'vaderloze cultuur' gebrek is aan erkenning en stimulering; er is geen voorbeeld, geen ideaal-beeld meer. Inspirerende voorbeelden, die het waard zijn om gevolgd te worden, zijn verdwenen. Veel functionarissen worden als 'kleurloos' ervaren. Mensen krijgen de indruk dat ze in de ogen van autoriteiten slechts nummers zijn (geen erkenning). Ook is het stellen van grenzen niet meer mogelijk: in een pluriforme samenleving heeft iedereen gelijk. Dit heeft als gevolg dat jongeren maar moeilijk tot een keuze kunnen komen. En tenslotte is in de 'vaderloze cultuur' het optimistische toekomstperspectief weggevalen: werkloosheid, bewapening en milieuvervuiling zijn in de beleevingswereld van jongeren grote bedreigingen geworden. Hoewel de wortels van deze 'vaderloze cultuur' vroeger in de geschiedenis gezocht kunnen worden, wijzen de meeste auteurs in dit verband vooral op de situatie in Duitsland tussen de beide Wereldoorlogen. Bij veel opvoeders zou het destijds in een gedesillusioneerd Duitsland aan innerlijke overtuiging bij de overdracht van waarden en normen hebben ontbroken. De uiterlijke autoriteit (dressuur, kadaverdiscipline) moest dienen als camouflage van het ontbreken van innerlijk gezag. Dit ontbreken van een ideaal (vader-)beeld met innerlijke overtuiging leidde tot de behoefte aan een nieuwe leider. Adolf Hitler vulde dit vacuüm op; hij werd de belichaming van het nieuwe ideaal. In een wonderlijk mengsel van rebellie en behoefte aan slaafse onderwerping

volgden grote delen van het Duitse volk hun leider. „Niet ik leef, maar Hitler leeft in mij”, aldus Herman Göring...

De kerk

Onze samenleving draagt veel kenmerken van de 'vaderloze cultuur' en draagt ook de ontwrichtende risico's van deze cultuur met zich mee. Ook in de kerk zijn de gevolgen van deze samenleving voelbaar. Zo zegt men dat het beeld dat veel mensen zich tegenwoordig van God vormen, verband houdt met de 'vaderloze cultuur'. Voor hen is God afwezig, of als Hij er wel is, is Hij geen persoon, maar een 'iets'. Het beeld van de persoonlijke Vader verdwijnt. Of, in een andere richting: De machteloze God van Kushner, de Vader die het ook niet meer allemaal in de hand heeft. Het beeld van Jezus wordt niet bepaald door Zijn goddelijke -, maar door Zijn menselijke eigenschappen. Jezus verzette zich tegen de bestaande orde. Hij is de onthuisde, de ontheemde, die geen plaats had om het hoofd neer te

leggen (ontleend aan: Roger Wind, Ge-loof in wording).

Ook in een ander opzicht komt de kerk de 'vaderloze cultuur' tegen: het nemen van beslissingen (bijv. kerkkeuze) of het op zich nemen van verantwoordelijkheden blijkt veel moeite te kosten. Men zoekt een kerk, die precies bij het eigen ideaal past, aan de eigen normen beantwoordt. Uit reactie op de onzekerheden binnen de kerken wordt soms ook toevlucht gezocht tot een sekte, waar de leider alle beslissingen uit handen neemt.

Voor alle duidelijkheid: in het voorgaande gedeelte werd een algemeen beeld van de samenleving geschetst. Op individueel en gezins-nivo kunnen er allerlei andere oorzaken zijn waarom mensen b.v. niet tot beslissingen kunnen komen.

Bestaat er een antwoord?

Wil het voorgaande beeld van de 'vaderloze cultuur' nu zeggen dat er geen antwoord is; dat we de situatie van

D. W. L. Milo, Nunspeet

Van wijnglas tot klokkenspel

U kent wel het verschijnsel van een wijnglas, dat een prachtige toon laat horen wanneer met een vochtige vinger over de rand wordt gestreken? U moet dat maar niet te vaak proberen, want wanneer het glas érg mooi klinkt wil het graag stuk springen.

Van een enkel wijnglas naar een batterij van zuiver gestemde glazen, gedeeltelijk met water gevuld, is maar een stapje. Liefhebbers kunnen hele wijsjes spelen op een reeks van 10 glazen.

Een volgende stap is een reeks flessen, van diverse grootte en verschillende vulling, die naast elkaar worden opgehangen. Met een houtje worden ze aangeslagen en ze geven muzikale kinderen een hele voldoening: die leren spelenderwijs het toonstelsel. Vooral bij gebreke van een klavierinstrument kan zo'n stel flessen, min of meer permanent in de kinderkamer opgesteld, een bron van muzikaal genoeg betekenen.

Een nieuwe schrede is: een rek met koperen buizen die, op verschillende lengten gezaagd, een muziekinstrument leveren. U mag denken aan een klokkenspel, al ligt het daar nog ver vandaan; in het Engels noemt men dit een „set of chimes”. Naast dit zeer bruikbare muziekinstrument kent u de xylofoon: een reeks hardhouten staven, die met hamertjes worden aangeslagen. Voor het zuiver stemmen van deze beide instrumenten is een geoefend oor en veel geduld nodig; want elk onder-

deeltje wordt, behalve theoretisch berekend, in de praktijk door zagen, schaven en bijwerken op de juiste toonhoogte gebracht.

Met de geperfectioneerde xylofoon en de professioneel gebouwde chimes zitten we al bij het orkest, in de familie van de slaginstrumenten. Ze vormen daar zeer gewenste elementen en zijn in de moderne muziek onmisbaar. Maar ook wanneer u zelf zo'n instrument bouwt – waarbij kleine onvolkomenheden aanvaard worden – brengt u een enorme hoeveelheid muziekplezier in uw huis; zo niet voor uzelf, dan wel voor uw kinderen. Maar laten we eerlijk zijn: hoeveel vaders schenken hun zoons niet een elektrische trein – maar spelen er zelf mee wanneer de kinderen naar bed zijn?

—o—

Voor we verder gaan even een opmerking van principiële aard. Er zijn altijd lezers die menen, dat alleen theologische artikelen en bijbelstudies kunnen dienen tot opbouw van het gereformeerde leven. Misschien is deze zienswijze wel hoogst onvolledig, zo niet onjuist. Ons levenshuis bevat immers heel wat

de 'opgeschorste generatie' maar over ons heen moeten laten komen? Het is een feit dat iedereen wordt beïnvloed door deze samenleving, waarin alles relatief en weinig meer zeker is. Toch zijn er antwoorden mogelijk op datgene wat hiervoor geschetst werd. De positie van de kerk is in deze cultuur niet hopeloos; juist de kerk kan een hoopvol alternatief bieden! Laten we deze antwoorden puntsgewijs samenvatten:

a) Normen en waarden zijn geen afval. Het stellen van regels is zelfs essentieel voor het leren omgaan met tegenslagen, het maken van keuzen en daarmee voor de volwassenwording.

b) Daar waar die regels niet gevoed worden door een innerlijke overtuiging verwordt het handelen van de opvoeder tot een autoritair optreden zonder diepere betekenis. Zonder die diepere betekenis vindt ook nauwelijks overdracht van waarden plaats. Die diepere innerlijke overtuiging wordt gevoed door de prediking, het lezen uit de bijbel en het gebed.

c) Opvoeders hebben een voorbeeld-functie voor kinderen. Ouders die zelf nauwelijks verantwoordelijkheden op zich nemen binnen de christelijke gemeente, die slechts passief gemeentelid zijn, maken het voor jongeren bijzonder moeilijk om in te leren zien dat er ook voor hen een taak is weggelegd binnen die gemeente.

d) Erkenning en stimulering zijn van grote pedagogische betekenis: aan jongeren zichtbaar en hoorbaar duidelijk maken dat ze erkend en gewaardeerd worden. Vanuit die erkenning is het ook mogelijk om jongeren (meer) verantwoordelijkheden te geven binnen de christelijke gemeente.

e) Het is bijzonder belangrijk dat opvoeders idealen hebben. Christen-opvoeders moeten zich in hun handelen niet laten overspoelen door een alles-beheersend pessimisme. Ze mogen immers tonen dat juist Christenen mogen leven vanuit het perspectief van de hoop, van de verwachting.

Door het wegnemen van de (op de foto zichtbare) houten spieën kan het instrument in enkele minuten worden afgebroken en in een auto geladen. Binnen tien minuten kan het in een kerkgebouw worden opgesteld. Het is gemakkelijk verplaatsbaar, omdat het op zwenkwieltjes is gemonteerd. Herhaaldelijk werd het gebruikt bij bijzondere kerkdiensten, voornamelijk bij het kerstfeest. Voor oud en jong is het een welkome aanvulling van de samenzang en een ongewoon solo-instrument, dat een kerkgebouw vult.

—o—

U weet wellicht dat een toon, bijvoorbeeld van een fluit of viool, nogal ingewikkeld is samengesteld? Wat u hoort is allereerst de laagste of grondtoon; maar tevens klinken diverse zogenaamde boventonen. Samen leveren die het karakter en de volheid van de klank. En ook leveren ze samen een welluidende harmonie, een fraaie samenklank; die zich bovendien graag met andere stemmen laat mengen, tot vierstemmigheid.

Bij een klok ligt dat wat anders. Een gegoten klok geeft namelijk zo'n overrompelend stel boventonen, dat elke klok een ingewikkelde harmonie betekent, zonder dat naar meerstemmigheid gestreefd behoeft te worden. Integendeel, bij klokken kun je met een eenstemmig of tweestemmig spel al een verzadigde samenklank bereiken. Een klokkenspel of carillon komt zelfs beter tot zijn recht, wanneer de klokken na elkander klinken: ze blijven lang genoeg doorzingen om elkanders geluid te verrijken. Als u op straat wel eens stil staat, om naar een carillon te luisteren – of naar zo'n stel van 10-12 klokken aan een gevel, zoals ons land die dikwijls biedt – zult u de bevestiging van het voorgaande hebben opgemerkt.

U wist, dat voor de laatste wereldoorlog 90 procent van de klokkenspelen op Nederlandse en Belgische torens hing? Pas na 1950 zijn er vele klokkenspelen in Amerika en elders geplaatst – maar klokken zijn een typisch Nederlands verschijnsel, van oudsher geweest. Voor onze vaders sprak de kerk ook buiten de zondagen de mensheid aan; haar stemmen klonken over stad en land.

—o—

Wanneer u zich laat aanmoedigen om zo'n miniklokkenspel bij elkaar te sparen, kunt u een ongedachte hoeveelheid muziek in huis halen. Het instrument is goedkoper dan een tweedehands piano en klinkt veel edeler van toon. Wel moet u het enige ruimte kunnen geven: niet in de huiskamer maar liever op de bovengeang. Het geluid zal namelijk uw hele huis vullen. Als u in

meer verdiepingen dan genoemde twee. Ook bij onze voeding en onze matigheid, ook bij onze lichaamsbeweging en onze rust, ook bij onze pretjes en onze stille uren, ook bij ons werk en onze ontspanning zijn en blijven wij christenen, die in alle dingen Gods eer en het welzijn van de naaste zoeken. Ja toch? Juist dat wij ons christen-zijn in heel ons leven incorporeren, inclusief alle cultuurverschijnselen, behoedt ons voor kloostervroomheid en maakt ons tot complete 'mensen Gods'. Trouwens het woord cultuur (= beschaving, veredeling van ons menszijn) heet te zijn afgeleid van cultus (= godsdienst). Einde van dit intermezzo.

Als u een oogje gewaagd hebt aan de illustratie weet u al, waar we vandaag

naar toe gaan. Naar een mini-klokkenspel, thuis op te stellen. Het bestaat dus, het is toonbaar en het laat zich horen ook. Als u eenmaal door de rijke klokkenklank gegrepen bent, is u eigenlijk al verloren voor een muziek-instrument als dit.

Het houten rek werd door een orgelbouwer gemaakt, naar onze werktekening. De klokken werden in de loop van jaren bijeengespaard en zijn van een vaderlandse klokkengieterij afkomstig. Wanneer u de rijen langs loopt merkt u, dat de 2e en 4e rij van onderen uit beurtelings twee en drie klokken bestaan, net als de zwarte toetsen van ons klavier. De andere beide rijen lopen gewoon door, als de witte toetsen. Zo berekent u, dat dit instrument ruim twee octaven beslaat.

prettige verhouding tot uw burens leeft (en waarom niet?) kan het ook in uw tuin zijn heerlijke werk doen. U speelt er gewoon bekende wijsjes op en de wind draagt ze mee.

Brengt u het instrument op feestdagen naar de kerk, dan kunt u ofwel een gezongen melodie (het laatste couplet?) meespelen ofwel de rusten met speelse klanken vullen en zo de regels aan elkaar verbinden. Mits de maat van de samenhang maar bevestigd wordt, zal de gemeente er geïnspireerd bij zingen. En u valt een gedachte te binnen. Dat in het Oude Testament ook de Levieten bij de tempelzang werkten met belletjes, allerlei soorten van slagwerk en smaakvolle versieringen. Psalm 150, het slotakkoord van ons psalmboek, roept heel onze muziekcultuur op, om aan de cultus deel te nemen. „Omdat Gods goedertierenheid tot in eeuwigheid is,” zegt de Bijbel. Laat dus zang en spel, tambour en fluit nu klinken tot Gods eer, zingt het kleine carillon te Veere vandaag nog, zoals Valerius ons leerde.

En. Wat hebben al deze dingen nu eigenlijk met het koninkrijk Gods te maken?

Antwoord: alles!

Boekbespreking

Ds C. van der Wal; „Ik ben gedoopt...” – Mediteren bij de doopvont. Uitgave van J. H. Kok, Kampen – 62 pag. – prijs f12,90.

Dit vlot leesbare boekje heeft een rijke inhoud. Oorspronkelijk dienden de teksten in dit boekje als dooptoespraak in kerkdiensten. De titel is ontleend aan een geveugeld woord van niemand minder dan Maarten Luther. In het Woord vooraf maakt de auteur de volgende treffende opmerkingen o.a.: „Het zijn twee handen waarmee God de Heere Zijn gemeente vergadert. De éne is die van Zijn verkiezende genade. Dat is de hand achter ons. Dat wil niet zeggen, dat we om zo te zeggen al maar achterom moeten zien of we die verborgen hand nergens ontdekken kunnen. Integendeel, die hand, die ons zo verborgen nadert, wijst ons als met uitgestrekte vinger naar de hand vóór ons. Waarin God tot ons komt, opdat wij „zijn verbond en woorden als onze schatten zullen gadeslaan”.

Steeds koos Ds van der Wal weer een bepaalde tekst uit de Bijbel om n.a.v. dat tekstgegeven één en ander nader toe te spitsen op de betekenis van het sacrament van de Heilige Doop. Ik vind, dat de auteur in doorsnee in zijn opzet is geslaagd. Natuurlijk spreekt het ene stukje je meer aan dan het andere. Wanneer het gaat over psalm 84 : 4 wordt duidelijk aangegeven, dat het kerkgebouw geen tempel is, maar de ge-

**P. C. van Wijk,
Zaltbommel**

Terloops...

Het gerestaureerde orgel te Gameren

In het gebouw van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Gameren staat een heel bijzonder orgel, dat op 30 maart jl. weer in gebruik werd genomen na een grondige restauratie. Monumentenzorg deed hiervoor een flinke duit in het zakje en de bekende organist Klaas Bolt adviseerde bij de restauratie. Hij was het ook, die op heldere wijze een toelichting gaf op het orgel en liet horen wat er allemaal in zit en er is uit te halen.

Het orgel is in de 18e eeuw gebouwd door Johannes Moreau, in opdracht van de Engels Presbyteriaanse Kerk te Rotterdam. Op 1 april 1754 werd het in gebruik genomen. In zijn dispositieverzameling uit 1774 vertelt Joachim Hess over het orgel het volgende:

„Het orgel in de Engelsche-Presbyteriaanse kerk is byna in alles van dezelfde gedaante als in de Luthersche Kerk te Bodegraven. Dit Engelsch Kerk-Orgel, schoon in zyn soort een fraai Werkje, gemaakt door J. Moreau, heeft egter geen evenredigheid met den Kon-

stenaar welke hetzelfde thans bespeeld.”

In 1879 werd het orgel te koop aangeboden, daar het door een kerkenfusie overbodig was geworden. Het werd toen aangekocht door de Chr. Afgescheiden Geref. Gemeente te Gorinchem. In maart 1880 werd het daar in gebruik genomen. In 1909 werd het orgel, na een grondige reparatie, in Gorinchem overgebracht naar een nieuw kerkgebouw.

Van 1919 tot 1922 was K. Schilder in Gorinchem predikant en als orgelliefhebber wilde hij een wat uitgebreider orgel in de kerk hebben. De kerkeraad ging blijkbaar akkoord en het Moreau-orgel werd in november 1920 verkocht aan de Gereformeerde kerk te Gameren. In ongeveer 6 weken werd het orgel uit de kerk in Gorinchem gehaald en afgebroken en in Gameren weer opgebouwd. Op 23 december 1920 werd het daar in gebruik genomen in een samenkomst, waarin Ds K. Schilder een toespraak hield naar aanleiding van 2 Kronieken 5 : 12-14 (over de muziekinstrumenten in de tempel van Salomo) en zelf ook het orgel bespeelde.

Na de Vrijmaking heeft de inmiddels professor geworden Schilder het orgel nog wel eens bespeeld als hij in Gameren preekte.

Het orgel staat in Gameren in het oude 'afgescheiden' kerkje. Niemand weet precies, wanneer dit kerkje in gebruik is genomen, daar

de notulen van de gemeente pas beginnen op 13 juni 1851. Voor die tijd werden er geen kerkeradsnotulen bijgehouden.

In 1852 was het kerkje er echter en sindsdien is het nog steeds in gebruik. Tijdens zijn herdenkingstoespraak op 4 december 1935 (bij het 100-jarig bestaan van de gemeente) zei ds A. J. Stolte o.a.:

„Wanneer het waar is, wat men vertelt, dat nl. de kerk deze lage muur kreeg, met vroeger een houten zoldering, en als eerste meubilair zgn. 'kattebankjes', opdat bij mogelijke opheffing der gemeente het gebouw aanstonds kon worden ingericht voor een landbouwschuur, dan is dat ongelooft der vaderen wel diep beschaamd. Zelfs de watervloed van 1861, toen de wateren tot boven de ramen stonden, hebben deze muren niet kunnen breken.”

In het kerkje te Gameren is nog meer te zien. Niet alleen een stel ouderwetse banken, maar ook een preekstoel, die waarschijnlijk in de zeventiende eeuw ergens is gebouwd en neergezet. Hoe die preekstoel in Gameren is terecht gekomen is onbekend. Duidelijk is echter te zien, dat enkele versieringen zijn verwijderd.

meente, die daarin vergadert, wel. (p. 26). Naar aanleiding van Joël 1 : 13 wordt gewezen op de lijn der generaties. We mogen door Gods ontferming over ons en onze kinderen de overlevering zien als een levende keten van geslachten en niet als een dode sleur. De kerk heeft verschillende gestalten. Ds van der Wal tekent haar als zittend om te luisteren naar Gods Woord in de stijl van Maria van Bethanië. Voorts kent ze een knielende houding waarbij we denken aan Daniël, die steeds in gebed ging. Tot slot gaat de kerk door de wereld om het brood uit te delen. (p.45). Er wordt op een goede wijze aandacht geschonken aan de rijkdom van Gods Verbonds-beloofte terwijl eveneens in dat kader niet wordt vergeten de eis van datzelfde Verbond te aksentueren. Jammer genoeg wordt in de bijdrage over Psalm 103 : 17 en 18 niet nader uitgelegd wat ten diepste de betekenis is van het woord goedertierenheid. We

hebben veel waardering voor deze keurige uitgave, die het verstaan van de H. Doop sterk bevordert. En dat is wat waard juist in deze tijd waarin velen hun doop verwerpen en daarmee de trouw van God versmaden. Deze bundel is bijzonder geschikt als geschenk ter gelegenheid van de doop. Neem en lees!

O. Mooiweer, Enschede

De redactie ontving

Dr. J. Hoek, Zonde: opstand tegen de genade. Gedachte over zonde. Serie: Bij-tijds geloven. 87 blz., f13,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Co 't Hart, Een lied van verlangen. Dichtenbundel. 48 blz., f9,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

kerknieuws

Stichting Evangelische Huisvesting

Wanneer je van plan bent het ouderlijk huis te verlaten om in Utrecht te gaan studeren, zul je snel op zoek moeten gaan naar woonruimte in de Domstad.

Het vinden van een kamer of etage valt echter niet mee.

In de universiteitsstad Utrecht is een enorme woningnood. Talloze (aankomend) studenten zoeken net zo hard als jij en het aanbod van kamers is zeer beperkt.

De Stichting Evangelische Huisvesting stelt jaarlijks een negental kamers beschikbaar voor een periode van maximaal een jaar. Daar kun je tegen een redelijke vergoeding zelfstandig wonen. Een echtpaar woont er als hoofdbewoners.

Geïnteresseerd?

Schrijf voor informatie en aanmeldingsformulier naar: Secretariaat S. E. H., Vletweide 86, 3981 ZN Bunnik.

Op kamers in Zwolle

Ga je studeren in Zwolle en je zoekt daar een kamer?

Dan kan de Stichting Diakonale Jeugdhuisvesting Zwolle (SDJZ) je misschien aan woonruimte helpen.

De Stichting is opgericht door de Chr. Geref. Kerk en de Ned. Geref. Kerk (II) te Zwolle.

Zij beheert een studentenhuus waar plaats is voor 14 studenten en 2 hoofdbewoners.

Je woont zelfstandig, maar je behoort wel tot een christelijke woongemeenschap!

De kamers van dit huus worden aangeboden voor de duur van 1 of 2 jaar. Vraag een informatie/aanmeldingsformulier aan bij: Secretariaat SDJZ, Staatsmanlaan 23, 8014 TW Zwolle.

Uit breder kring

Bijzondere steun voor het werk van Hongaarse predikanten

Nu het tweede deeltje van de catechisatieleergang 'Rondom de Bijbel' in het Hongaars verschenen is, mag nog wel eens extra de aandacht gevestigd worden op het feit, dat deze boekjes in een grote nood voorzien.

De predikanten in Hongarije zijn zonder onze hulp aangewezen op een heel laag salaris.

Zonder de hulp van medechristenen ontbreekt het hun ook aan de nodige hulpmiddelen bij het onderwijzen van de kerkjeugd.

Nadat het eerste deeltje verspreid was, bleek de vraag zo groot, dat al een tweede druk nodig was van „A Biblia Világa” (De wereld van de Bijbel)

Daar wij niet weten, hoe lang ons nog de gelegenheid gelaten wordt, om hiermee door te gaan, moet dit vertaalkwerk in snel tempo worden voortgezet en zal de uitgave van deze deeltjes zeker niet mogen stagneren door gebrek aan geld. Laten we daarom niet wachten tot kerkeraden of andere instanties te hulp moeten schieten, maar laten allen, die het belang van een goede catechisatieleergang voor de Hongaarse jeugd inzien, hun bijdrage storten of overschrijven op girorekening 1468217 van de Stichting Steun Buitenlandse Christenen, Den Haag, die uw gaven gaarne in ontvangst neemt.

(S.v.p. met omschrijving: Hongaars Catechisatieboekje).

Open avond

Reformatische Bijbelschool, Krakelingweg 10 te Zeist, tel. 03404-24166, 20 mei Open Avond: informatie, gastles, diaserie; aanvang 19.30 uur. Je bent van harte welkom!

Nederlandse protestantse kerkdiensten in Zwitserland

Op zondagen in:

Tenero 09.00 uur, Camping Tamaro aan het meer 3 juli - 7 augustus

Locarno (Muralto) 10.45 uur, Evangelische Kirche, Via Sciaroni 26 juni - 14 augustus

Locarno 17.00 uur, Evangelische Stadt-mission Via S. Franscini, hoek Via G. Cattori (Naast ziekenhuus) 3 juli - 7 augustus.

Tijdens de kerkdienst in Muralto is er oppas voor uw kinderen.

Stichting EvTA

Het gironummer van de Stichting EvTA te Eck en Wiel t.b.v. drs Dick en Jeanette Westerkamp is 9710.

l'Abri zomerprogramma in Eck en Wiel

Thema-week 1-6 juli

- 1-7: vrijdagavond 8.00 uur: Opening, Wim Rietkerk „De mens en zijn levensloop”
- 2-7: zaterdagmorgen 10.30 uur: Bijbelstudie, Gottfrid van Eck
zaterdagmiddag 15.00 uur: Lezing Wim Rietkerk „Persoonlijkheidsgroei” zaterdagavond: Sport en spel
- 3-7: zondagmorgen: Samenkomst, Wim Rietkerk
zondagmiddag: Recreatie
zondagavond: Wat zijn mijn gaven? (creatieve avond)
- 4-7: maandagmorgen: Volwassenheid, Pieter van Kampen
maandagmiddag: Intimiteit, Wim Rietkerk

KOLOFON

Redactie

Drs H. Algra
T. Hoekstra
Drs H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds K. Muller
Ds E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17, 3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Tel. 03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min. f25,-contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs:

(bij vooruitbetaling):
f52,- per jaar of f28,- per half jaar. Voor studenten f42,- per jaar. Buitenland f74,- per jaar of f99,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

50 ct. per mm. Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist. Tel. 03404-22452. Postbus 244, 3700 AE Zeist.

5-7: dinsdagmorgen: Identiteit, Wim Rietkerk

dinsdagavond: Op zoek naar het leven, Wim en Greta Rietkerk

6-7: De hele woensdag is gewijd aan „hindernissen op de weg van persoonlijkheidsgroei”. Zo luidt de titel van de inleiding hierop van Han Horsman op woensdagmorgen 10.30 uur. 's middags werken wij dat met elkaar uit in groepen rond woorden als „vergeving, agressie, jaloezie, depressie, leedverwerking etc. o.l.v. alle medewerkers: Greta Rietkerk, Wim Rietkerk, Pieter van Kampen, Ank van Kampen, Gottfrid van Eck. 's Avonds zoeken wij een passende afsluiting.

6-7: De hele woensdag is gewijd aan „hindernissen op de weg van persoonlijkheidsgroei”. Zo luidt de titel van de inleiding hierop van Han Horsman op woensdagmorgen 10.30 uur. 's middags werken wij dat met elkaar uit in groepen rond woorden als „vergeving, agressie, jaloezie, depressie, leedverwerking etc. o.l.v. alle medewerkers: Greta Rietkerk, Wim Rietkerk, Pieter van Kampen, Ank van Kampen, Gottfrid van Eck. 's Avonds zoeken wij een passende afsluiting van de week met b.v. spel of video.

ting van de week m.b.v. spel of video.

7-7: Vrije dag

8-7: vrijdagavond: Bijbelstudie, Gottfrid van Eck

9-7: zaterdag: De toekomst van Europa, Pieter van Kampen „New Age?”

10-7: zondag: Samenkomst, Pieter van Kampen.

11-7 t/m 14-7: Vrije studie en gesprek.

Verder zijn er 2 mini-conferenties, t.w.:

a. KUNST „de mens heeft vleugels”

15-7: vrijdagmiddag 16.00 uur: Opening welkom plus bijbels mensbeeld, Wim Rietkerk

vrijdagmiddag 18.00 uur: maaltijd
vrijdagavond 20.00 uur: Lezing „Is klassieke muziek christelijker dan pop-muziek”, Kees Blokhuis

16-7: zaterdagmorgen 10.30 uur: Lezing, Recente ontwikkelingen in de christelijke pop-muziek, Marleen Hengelaar-Rookmaaker.

zaterdagmiddag 15.00 uur: Lezing: Geeft kunst de mens vleugels? Over o.a. Ikarius en St. Exoupery, Marc de Klijn

zaterdagavond 20.30 uur: Optreden van „Cloë”, Renata v. d. Weijden en Simona Boessen-Kool

17-7: zondagmorgen: Samenkomst, Wim Rietkerk

zondagmiddag: Expositie van elkaars werk.

zondagavond: Door ons zelf verzorgd concert in de dorpskerk.

18-7: maandag – woensdag – creatieve dagen met werk, studie, spel en gesprek. Dagopeningen o.l.v. Gottfrid van Eck

21-7: donderdag: Vrije dag

b. ISRAEL „de mens heeft wortels”

22-7: vrijdagmorgen 10.00 uur: Opening „Niet jij draagt de wortel, maar de wortel u”, bijbelstudie o.l.v. Wim Rietkerk.

vrijdagmiddag 15.00 uur: Jodendom en Christendom, Pieter van Kampen.

vrijdagavond 20.00 uur: „De ontworteling van de gemeente”, Rebecca van de Graaf

23-7: zaterdagmorgen: „Gods beloften voor Israël” door Marti Vollenhove-Meijer

zaterdagmiddag: Veertigjaar staat Israël, ds H. de Jong

zaterdagavond: Discussie

24-7: zondagochtend: Samenkomst o.l.v. Wim Rietkerk

zondagmiddag: Recreatie

zondagavond: Zang en gebed, sluiting

Wat zijn de kosten en voorwaarden

U bent bij ons welkom liefst voor een hele periode van een maand of een week of minstens een weekend. Dan komt het zijn-bij- ons het meest tot zijn recht. Maar ook indien u alleen een dag of dagdeel kan komen of iemand voor een deel van het programma wilt uitnodigen en introduceren bent u hartelijk welkom. Kosten mogen nooit een bezwaar zijn.

Wilt u weten wat naar ons inzicht de kosten moeten zijn, dan is dat voor kost en inwoning voor één dag f25,-, voor 2-5 dagen f20,- en voor langer dan 5 dagen f15,-.

U wordt verzocht slaapzak (en evt. muziekinstrumenten) mee te nemen. Geeft u zich tijdig op, dat voorkomt teleurstellingen. Tel. 030-316933. Voor echtparen met kinderen is slechts bij uitzondering ruimte.

Het adres luidt: Huize Kortenhoeve, Burg. Vebrugweg 40, 4024 HR Eck en Wiel, tel. 03449-1914.

*Onze hulp is in de naam
des Heren die hemel en
aarde gemaakt heeft.*

De Heer nam tot Zich onze geliefde broeder en ouderling

JOHAN HOGENDORF

Van deze Heer heeft hij getuigd in zijn leven en in zijn werk in onze gemeente.

Kerkeraad en gemeente
Ned. Geref. Kerk
te Eindhoven

HONGARIJE JONGERENREIS

Welke avontuurlijke jongeren van 18 jr. gaan met ons mee naar Hongarije?

We hebben een zeer afwisselend programma met o.a. bezoeken aan Hongaren. Bel snel of schrijf St. Oost Europa Kontakt, Postbus 233, 6880 AE Velp, tel. 085-649908.

● **Plaats uw
familieberichten
in dit blad!**

Neem zelf een abonnement

U hoeft er
niet
(volledig)
achter te staan
om er (toch)
voor te zijn.

☐ kennismakingsnummers

☐ abonnement

Naam:

Adres:

Postcode en plaats:

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder postzegel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

**Opbouw
voor mij**

De Venda regering van het thuisland Venda in Zuid-Afrika zoekt dringend

ARTSEN M/V

**voor de ziekenhuizen Donald Fraser
en Siloam**

Vóór de overname door de Venda regering waren dit zending ziekenhuizen. Thans heeft elk ziekenhuis meer dan 500 bedden, plus 12 – 15 klinieken in een distrikt van 50 km² met 180.000 bewoners.

U hebt de gelegenheid om daadwerkelijk de nood van de armen in de Zuid-Afrikaanse samenleving te verlichten.

Vereist: 1. arts diploma, bij voorkeur met verdere ervaring.
2. christelijke levensovertuiging.
3. samenwerking in teamverband.

Geboden wordt:

1. zowel curatief werk in alle vakgebieden alsook preventieve taken in de primary health care.
2. goede huisvesting.
3. beginsalaris van ± R 3700,- per maand bruto.
4. bepaalde voordelen bij 3 en 5 jaar kontrakten.

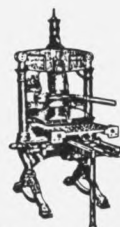
Inlichtingen zijn verkrijgbaar bij:

K. C. van Egmond – tel. 01806-20409

J. Goris – tel. 05750-26615

P. Snoep – tel. 03403-78473

BIJ GEBORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

*Boeken, Periodieken en
Handelsdrukkerij*